

Spis treści

Wstęp	5
I. Czynniki i drogi postępu w czasach najdawniejszych	
poziom podstawowy	11
poziom rozszerzony	13
II. Cywilizacje wschodnie	
poziom podstawowy	15
poziom rozszerzony	17
III. Starożytna Grecja i starożytny Rzym – dorobek kultury i jego trwałość	
poziom podstawowy	20
poziom rozszerzony	23
IV. Kręgi cywilizacji średniowiecznej; uniwersalizm chrześcijański	
poziom podstawowy	26
poziom rozszerzony	29
V. Polska i jej dorobek w wiekach średnich	
poziom podstawowy	32
poziom rozszerzony	36
VI. Odrodzenie włoskie i jego wpływ na Europę	
poziom podstawowy	39
poziom rozszerzony	42
VII. Wielkie odkrycia geograficzne i konfrontacja Europy z odmiennymi kulturami i systemami wartości	
poziom podstawowy	44
poziom rozszerzony	47
VIII. Chrześcijaństwo w XVI – XVII wieku	
poziom podstawowy	49
poziom rozszerzony	51
IX. Przewrót umysłowy w XVII wieku w Europie	
poziom podstawowy	54
poziom rozszerzony	56
X. Epoka Oświecenia i jej znaczenie w dziejach świata i Polski	
poziom podstawowy	59
poziom rozszerzony	62
XI. Polska na tle europejskim XVI – XVIII wieku	
poziom podstawowy	66
poziom rozszerzony	69
XII. Przemiany społeczne, kulturowe i cywilizacyjne XIX wieku w Europie i w świecie	
poziom podstawowy	72
poziom rozszerzony	75
XIII. Społeczeństwo polskie bez własnego państwa; kształtowanie się narodu nowoczesnego	
poziom podstawowy	77
poziom rozszerzony	79
XIV. I wojna światowa; rewolucje rosyjskie	
poziom podstawowy	82
poziom rozszerzony	84

XV.	Świat między wojnami – demokratyzacja i kultura masowa; totalitaryzm	
	poziom podstawowy	87
	poziom rozszerzony	89
XVI.	Polacy w odrodzonym państwie	
	poziom podstawowy	93
	poziom rozszerzony	96
XVII.	II wojna światowa – geneza; charakter wojny; holocaust	
	poziom podstawowy	99
	poziom rozszerzony	102
XVIII.	Spółeczeństwo polskie w okresie wojny	
	poziom podstawowy	104
	poziom rozszerzony	107
XIX.	Świat po II wojnie światowej – kierunki ewolucji, przemiany polityczne, cywilizacyjne, kulturowe	
	poziom podstawowy	110
	poziom rozszerzony	112
XX.	Polska i Polacy w powojennym świecie	
	poziom podstawowy	115
	poziom rozszerzony	117
	Klucz odpowiedzi	119
	Teksty źródłowe	177

Wstęp

Od 2005 roku maturzyści zdają **egzaminy z trzech przedmiotów obowiązkowych (język polski, język obcy oraz inny – wybrany przedmiot)**. Egzaminy te mogą zdawać na **poziomie podstawowym lub rozszerzonym**. Ponadto można dobrać sobie jeden, dwa lub trzy przedmioty dodatkowe. Jednak egzaminy te zdawane są tylko na poziomie rozszerzonym. Oznacza to, że maturzysta, który wybrał historię jako przedmiot obowiązkowy może zdawać ją na poziomie podstawowym lub rozszerzonym. Jeśli jednak **wybiera dodatkowo historię** (jako egzamin z czwartego, piątego lub szóstego przedmiotu), **musi ją zdawać tylko na poziomie rozszerzonym**.

Matura z historii jest egzaminem **pisemnym, zdawanym w ciągu jednego dnia**. Polega na rozwiązaniu zadań zawartych w zestawach pytań egzaminacyjnych, zwanych dalej arkuszami. Maturzyści, którzy wybrali historię na poziomie podstawowym, będą rozwiązywali jedynie zadania z arkusza I. Osoby zdające historię na poziomie rozszerzonym rozwiązują zadania z arkusza I, a po przerwie przystępują do rozwiązywania zadań z arkusza II.

Arkusz I jest wspólny dla wszystkich odpowiadających. Czas wykonania zadań wynosi 120 minut. Jakkolwiek określa się go popularnie mianem testu, jednak to słowo należy rozumieć w sposób o wiele szerszy, gdyż obok zadań wielokrotnego wyboru znajdziemy tu także zadania z luką czy zadania krótkiej odpowiedzi. Do niektórych zadań są dołączone mapy i ilustracje. Zakres chronologiczny obejmuje cały program nauczania historii. Arkusz I ma za zadanie sprawdzić wiedzę i umiejętności historyczne na poziomie podstawowym.

Arkusz II – przeznaczony dla osób zdających historię na poziomie rozszerzonym – zawiera zadania do załączonego zestawu tekstów i materiałów źródłowych. Czas rozwiązania to 150 minut. Zadania są tak przygotowane, aby odpowiadający mógł wykazać się umiejętnościami w zakresie analizy tekstu i interpretacji przekazu historycznego, umiejętnościami porównania, porządkowania i hierarchizacji informacji. Arkusz zawiera różne typy zadań związanych z załączonym materiałem źródłowym (teksty, ikonografia, dane statystyczne, mapy itp.), który obejmuje wybrane zagadnienie przekrojowe z co najmniej dwóch wielkich epok historycznych. Sprawdza on głównie umiejętność pracy z materiałem źródłowym. Ponadto arkusz zawiera zadanie rozszerzonej wypowiedzi związane z tematyką arkusza, lecz nie pokrywające się z załączonym materiałem źródłowym. Polega ono na przygotowaniu wypowiedzi (rodzaju wypracowania) na jeden z dwóch podanych tematów.

Podstawowe informacje o arkuszach ukazuje poniższa tabela.

POZIOM	ARKUSZ	CZAS ROZWIĄZANIA
Podstawowy	I	120 minut
Rozszerzony	I + II	120 + 150 minut

Wynik egzaminu zarówno na poziomie podstawowym, jak i rozszerzonym wyrażany jest w procentach. Na świadectwie zdający ma wyszczególnione, ile procent uzyskał za zdanie egzaminu na określonym poziomie. Na poziomie podstawowym konieczne jest przekroczenie progu 30%. Osoby, które uzyskały poniżej tej wartości, nie zdały egzaminu.

Sposób przeprowadzenia egzaminu gwarantuje samodzielność pracy maturalnej, czyli **sprawdzenie rzeczywistego poziomu wiedzy i umiejętności maturzystów**. Cel ten jest realizowany dzięki przyjętym rozwiązaniom organizacyjnych. Można je przedstawić w kilku punktach:

1. Sale egzaminacyjne muszą gwarantować samodzielność wykonywania pracy przez zdającego. Chodzi tu przede wszystkim o odległości między poszczególnymi stolikami, które uniemożliwią odpowiadającym komunikowanie się między sobą.
2. Wykluczenie z nadzoru nad egzaminami nauczycieli danego przedmiotu. Oznacza to, że podczas egzaminu z historii w skład komisji nadzorującej w danej sali jego przebieg nie może wchodzić nauczyciel tego przedmiotu, a także wychowawca klasy.
3. Wprowadzenie do sal egzaminacyjnych zewnętrznych obserwatorów, nie będących pracownikami danej szkoły.
4. Sprawdzanie prac maturalnych przez niezależnych egzaminatorów powołanych przez Okręgowe Komisje Egzaminacyjne. Otrzymują oni zakodowane prace, bez nazwiska zdającego oraz nazwy szkoły, z której dana praca pochodzi, i sprawdzają je według kryteriów jednolitych dla całego kraju.

Taka formuła zapewnia porównywalność egzaminu maturalnego zdawanego w różnych szkołach. Celem systemu egzaminacyjnego staje się podniesienie poziomu nauczania, zmniejszenie encyklopedyzmu przekazywanej wiedzy na rzecz bardziej praktycznego (tzw. operacyjnego) podejścia.

Podobny system funkcjonuje w większości państw Europy Zachodniej, a rozwiązania polskie są w znacznej części oparte na pomysłach zaczerpniętych z dorobku systemu egzaminacyjnego państw zachodnich.

Celem matury jest sprawdzenie nie tylko wiedzy faktograficznej, lecz przede wszystkim umiejętności operowania materiałem. **Standardy wymagań egzaminacyjnych określają**, najogólniej rzecz biorąc, pewien **poziom wiedzy i umiejętności, jaki powinna posiadać osoba zdająca egzamin na danym poziomie** (po szkole podstawowej, po gimnazjum, maturalny). Zestaw tych standardów został określony przez Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu.

W odniesieniu do egzaminu maturalnego z historii standardy te są następujące:

I. Wiadomości i rozumienie¹

Zdający zna faktografię i terminologię historyczną w stopniu umożliwiającym rozumienie przeszłości w odniesieniu do:

- 1) państw – ich organizacji, struktury władzy, terytorium,
- 2) systemów politycznych,
- 3) struktury i organizacji społeczeństw,
- 4) życia gospodarczego,
- 5) wydarzeń politycznych i militarnych oraz konfliktów i kryzysów społecznych, gospodarczych, religijnych i ideologicznych,
- 6) działalności najważniejszych postaci, dynastii, grup społecznych,
- 7) życia religijnego,
- 8) osiągnięć cywilizacyjnych,
- 9) osiągnięć kultury i sztuki, myśli politycznej, społecznej i filozoficznej, które stosuje do opisu, wyjaśnienia i oceny poniższych zagadnień oraz problemów:

¹ Dziennik Ustaw z 2003, nr 90, poz. 846.

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
<p>w wymiarze dziejów świata:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) różnorodność cywilizacji świata w przeszłości i obecnie, 2) konflikty społeczne, wojny, ludobójstwo, w tym holocaust, 3) przemiany form gospodarowania od czasów najdawniejszych po współczesną rewolucję techniczną oraz historyczny rozwój kultury materialnej, 4) rola państwa jako podstawowej formy zorganizowania społeczeństw i przemiany państw, w wymiarze dziejów Europy: 5) fundamenty Europy; jedność i różnorodność oraz przemiany ideowe, rola chrześcijaństwa w tworzeniu tożsamości europejskiej, 6) kształtowanie się narodów Europy i ich wkład w historię, współistnienie i konflikty pomiędzy państwami, 7) przemiany w obrębie struktur, świadomości i obyczajowości społeczeństw europejskich, w wymiarze historii Polski: 8) przemiany form państwa polskiego, 9) uwarunkowania i przeobrażenia polskiej świadomości narodowej i politycznej, 10) rola Polski w dziejach gospodarki i struktur społecznych Europy, 11) postawy jednostek oraz grup społecznych wobec potrzeb epok, 12) wielokulturowość w dziejach Polski, współistnienie religii i wyznań oraz znaczenie chrześcijaństwa, w tym Kościoła katolickiego. 	<p>jak na poziomie podstawowym oraz:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) trwałe osiągnięcia cywilizacji starożytnych i religie starożytnego Wschodu, 2) przemiany ustrojowe w Grecji i w Rzymie, 3) powstanie i rozwój religii monoteistycznych, 4) kręgi cywilizacji średniowiecznych; Europa a inne cywilizacje, 5) znaczenie chrześcijaństwa w cywilizacjach średniowiecznej Europy, 6) funkcjonowanie władzy i struktura społeczeństw średniowiecznych, 7) powstanie i rozwój Polski w wiekach średnich oraz znaczenie chrześcijaństwa dla powstania i rozwoju państwowości i kultury polskiej, 8) cywilizacyjne przemiany w Europie od odrodzenia do oświecenia, 9) nowe horyzonty; Europa wobec odmiennych kultur i systemów wartości, 10) przeobrażenia chrześcijaństwa w XVI i XVII wieku, 11) powstanie nowożytnej państwowości, 12) uwarunkowania potęgi i upadku Rzeczypospolitej Obojga Narodów, 13) rewolucja przemysłowa i jej następstwa, 14) mapa polityczna XIX- wiecznej Europy i świata, 15) przemiany świadomości Europejczyków, 16) procesy demokratyzacyjne i parlamentaryzm w XIX wieku, 17) społeczeństwo polskie bez własnego państwa, 18) I i II wojna światowa – geneza, charakter i następstwa konfliktów, 19) systemy totalitarne i ich zbrodniczy charakter, 20) funkcjonowanie demokracji w XX wieku, 21) ewolucja stosunków międzynarodowych i ich charakter oraz struktury ponadnarodowe w polityce i gospodarce, 22) rewolucja techniczna w XX wieku, 23) przemiany w sferze kultury; sobór watykański II i encykliki papieskie, 24) Rzeczpospolita między okresem zniewolenia a niepodległością.

II. Korzystanie z informacji

Zdający stosuje faktografię i terminologię historyczną do wyjaśnienia procesu historycznego:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
<ol style="list-style-type: none"> 1) umieszcza opisywane wydarzenia w czasie i w przestrzeni, 2) wskazuje przyczyny i skutki wydarzeń, 3) przeprowadza hierarchizację faktów, 4) uwzględnia zmiany zachodzące w czasie, 5) uogólnia fakty, 6) wskazuje cechy charakterystyczne poszczególnych epok i okresów historycznych, 7) korzysta z różnorodnych źródeł wiedzy historycznej – wyszukuje informacje. 	<p>jak na poziomie podstawowym oraz:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) korzysta z różnorodnych źródeł wiedzy historycznej – wyszukuje i interpretuje informacje zgodnie z warsztatem historycznym, 2) wskazuje związki pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego (polityką, gospodarką, kulturą) w przeszłości.

III Tworzenie informacji

Zdający przedstawia oraz ocenia wydarzenia i zjawiska historyczne, formułując przejrzystą i logiczną wypowiedź pisemną:

POZIOM PODSTAWOWY	POZIOM ROZSZERZONY
<ol style="list-style-type: none"> 1) porównuje, czyli wskazuje różnice i podobieństwa między wydarzeniami historycznymi, 2) formułuje oceny, 3) uzasadnia sformułowane oceny. 	<p>jak na poziomie podstawowym oraz:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) porównuje, czyli wskazuje różnice i podobieństwa między zjawiskami i procesami, 2) krytycznie analizuje i ocenia różne interpretacje historii.

Przedstawione wyżej trzy standardy dotyczą coraz bardziej zaawansowanych operacji intelektualnych.

Standard 1 (niekiedy używa się określenia – obszar pierwszy standardu) dotyczy w istocie rzeczy najprostszej – zapamiętania i rozumienia. Odpowiadający musi posiadać pewien zasób wiedzy, bez którego wszystkie inne działania nie mogą być zrealizowane. Ponadto do standardu 1 dołączony został dość ogólnikowy wykaz problemów, które należy znać, zdając egzamin z historii na poziomie podstawowym i rozszerzonym. Zdawanie egzaminu na poziomie rozszerzonym zakłada jednocześnie znajomość wszystkich elementów poziomu podstawowego.

Standard 2 dotyczy umiejętności korzystania z informacji. Poszczególne podpunkty wskazują, jaki to ma być rodzaj umiejętności, np. chronologiczne uporządkowanie wydarzeń, orientacja przestrzenna, umiejętność oddzielenia przyczyn od skutków. Bardzo ważna jest umiejętność analizy źródła informacji. Szczególnie ujawnia się na poziomie rozszerzonym, gdzie wręcz mówi się o interpretacji informacji zaczerpniętych ze źródeł historycznych.

Standard 3 dotyczy umiejętności tworzenia informacji, zdolności do sformułowania problemów i skonstruowania na tej bazie całościowego obrazu przeszłości (tzw. syntezy), czyli integracji posiadanej wiedzy, wywiedzionej z różnych źródeł. Jest to umiejętność najwyższa – sprawdzana poprzez logicznie skonstruowaną i poprawnie przygotowaną pracę pisemną.

W informatorach maturalnych można znaleźć określenie zasad, według których przebiega matura, oraz wyciągi z najważniejszych dokumentów określających organizację samego egzaminu. Ponadto szczegółowo omówione zostały wymagania egzaminacyjne. Jednak najważniejszy element informatora to za-

łączone przykładowe prace, czyli arkusze egzaminacyjne. Umieszczone zostały tu **także schematy oceniania i przykładowe, sprawdzone i ocenione prace uczniów.** Jest to wielka pomoc zarówno dla nauczycieli, uczniów, jak i rodziców.

Jak jednak najlepiej przygotować się do egzaminu maturalnego? Na to pytanie nie ma dobrej, czyli jednoznacznej odpowiedzi. Na początku klasy maturalnej należy wybrać przedmioty zdawane na egzaminie i wybór ten powinien być poprzedzony poważnym namysłem. Jednocześnie należy określić poziom, na jakim będzie zdawany ten egzamin.

Przygotowania do matury z historii powinny być dwutorowe, co wymusza struktura samego egzaminu. Maturzysta winien zarówno **przygotowywać się do testu z całości materiału,** a więc opanować informacje, jak i **ćwiczyć umiejętności związane z analizą oraz interpretacją różnorodnych materiałów źródłowych.** Stąd przydatne będą wszelkiego rodzaju zbiory zadań i ćwiczeń z historii. Warto również skorzystać z zadań znajdujących się w podręcznikach do historii. Ćwiczyć należy nie tylko rozwiązywanie zadań, ale również rozpoznawanie ilustracji (dzieła sztuki, architektura), portretów znanych postaci, umiejętność odczytywania i analizowania mapy (nie ma historii bez znajomości mapy!). Przede wszystkim należy wiele czytać. W historii, jak we wszystkich naukach humanistycznych, wiedza jest pochodną ilości przeczytanych stron. Bez odpowiedniego zasobu wiedzy pochodzącego z lektur, nie ma co marzyć o pomyślnym wyniku egzaminacyjnym. Abyśmy się dobrze zrozumieli – nie chodzi tylko o lekturę podręczników i rozmaitych kompendiów wiedzy, lecz o pozycje naukowe i popularno-naukowe.

Wreszcie szczególną umiejętnością jest przygotowanie pracy pisemnej, czyli odpowiedzi na jedno pytanie z poziomu rozszerzonego. To zadanie nieustannie sprawia kłopoty maturzystom. Przede wszystkim wymaga ono – co oczywiste – wiedzy, ale ponadto dyscypliny intelektualnej i sprawnego operowania językiem. Wypracowanie ocenia się, co prawda, pod kątem zawartości merytorycznej (rzeczowej), lecz poprawność stylistyczna, gramatyczna i ortograficzna jest dowodem dojrzałości intelektualnej. Jedyna rada, jakiej można udzielić odpowiadającym, to jak najczęstsze ćwiczenie tego rodzaju umiejętności.

Na egzaminie z historii można oczekiwać tego, co zostało przedstawione w informatorze maturalnym. Należy **uważnie odczytać instrukcję do arkusza oraz polecenia.** Stres egzaminacyjny często powoduje rozproszenie uwagi, co może wpłynąć niekorzystnie na wynik egzaminu. Najlepiej przedstawić to na przykładzie. Instrukcja objaśnia, w jaki sposób anulować błędną odpowiedź. Jeśli odpowiadający nie zastosuje się do tego, to jego odpowiedź, nawet jeśli błąd zostanie poprawiony, nie będzie uznana. Podobnie ma się rzecz z innymi poleceniami. Jeśli na mapie należy zakreskować pewien obszar, to inna forma zaznaczenia nie zostanie zaakceptowana przez egzaminatora sprawdzającego pracę. Inny przykład: jeśli w zadaniu należy wpisać nazwę państwa w danym okresie historycznym, to podanie nazwy potocznej nie może być uznane (np. Austria zamiast Austro-Węgry). Ponadto może się zdarzyć, że instrukcja do zadań wielokrotnego wyboru będzie przewidywała tylko jedno zaznaczenie, czyli jedną odpowiedź. Jeśli ktoś zaznaczył dwie odpowiedzi, w tym jedną prawidłową, to zadanie zostało błędnie wykonane.

Przygotowana przez nas **książka jest adresowana nie tylko do uczniów, ale również do nauczycieli.** W każdej części znajdują się **zadania z poziomu podstawowego i rozszerzonego.** Ponadto dołączony został **klucz odpowiedzi.** Pragniemy podkreślić, że publikacja nie stanowi przykładowego arkusza egzaminacyjnego, ale **zawiera przykłady różnego rodzaju zadań.** Zadania należy traktować jedynie jako ćwiczenia. Do zdecydowanej większości działów dołączone zostało zadanie rozszerzonej odpowiedzi. W rzeczywistym arkuszu egzaminacyjnym znajdzie się jedno takie zadanie.

Z książki można korzystać na kilka sposobów. Można rozwiązywać kolejno wszystkie zadania, aby sprawdzić swój poziom wiedzy i umiejętności, bądź wybrać określone typy zadań. Możliwe jest także koncentrowanie się na wybranych okresach historycznych.

Mamy nadzieję, że ta publikacja wyjaśni część problemów i rozwieje niektóre wątpliwości dotyczące matury z historii.

I.

Czynniki i drogi postępu w czasach najdawniejszych

Poziom podstawowy

1. Nazwa „epoka kamienna” jest powszechnie używana na oznaczenie najstarszego okresu dziejów ludzkości. Wyjaśnij, do czego odwołuje się ta nazwa.

Zna fakty, pojęcia i terminologię historyczną.

1 p.	
------	--

2. Uporządkuj w kolejności chronologicznej podane niżej epoki:

- a) neolit
- b) paleolit
- c) mezolit

1. _____ 2. _____ 3. _____

Umieszcza opisywane wydarzenia w czasie i w przestrzeni.

3. W czasach przedhistorycznych z ziem polskich eksportowano:

- a) cynę
- b) krzemień
- c) sól
- d) wełnę

Odpowiedź:

Zna fakty, pojęcia i terminologię historyczną.

1 p.	
------	--

4. Brąz to stop dwóch metali:

- a) miedzi z cyną
- b) cyny z żelazem
- c) miedzi z cynkiem
- d) cynku ze złotem

Odpowiedź:

Zna fakty, pojęcia i terminologię historyczną.

1 p.	
------	--

5. Wyjaśnij, dlaczego pierwszym metalem użytym przez ludzi do produkcji narzędzi **nie było** żelazo?

Wskazuje przyczyny i skutki wydarzeń.

0-2 p.	
--------	--

Uwzględnia zmiany zachodzące w czasie.

0-2 p.	
--------	--

Zna fakty, pojęcia i terminologię historyczną.

1 p.	
------	--

- 6.** Tak zwana rewolucja neolityczna, która dokonała się na obszarze starożytnego Wschodu, całkowicie zmieniła sposób życia niektórych grup ludności. Uzupełnij podaną niżej tabelę, wpisując różnice w sposobie życia i w sposobie zdobywania pożywienia w czasach przed i po rewolucji neolitycznej.

	przed rewolucją neolityczną	po rewolucji neolitycznej
sposób zdobywania pożywienia		
tryb życia		

- 7.** Skały ustawione pionowo, zapewne w celach kultowych, charakterystyczne dla wielu rejonów Europy noszą nazwę:
- kurhany
  - menhiry
  - ostańce
  - stalaktyty

Odpowiedź:

--

Czynniki i drogi postępu w czasach najdawniejszych

Poziom rozszerzony

1. Poniżej wymienione zostały zwierzęta udomowione przez człowieka w odległych czasach. Wpisz przyporządkowane im litery przy tych rejonach świata, gdzie doszło do procesu udomowienia.

Zwierzęta:

- a) bawół
- b) lama
- c) jak
- d) owca

Rejony świata:

- I. Ameryka Południowa _____
- II. Azja Południowo-Wschodnia _____
- III. Bliski Wschód _____
- IV. Himalaje _____

2. Poniżej zamieszczona została ilustracja przedstawiająca malowidło wykonane na ścianach jednej z jaskiń w Europie Zachodniej. Jaki wniosek na temat życia i wierzeń ludzi wykonujących te wizerunki można z niej wysnuć?

Zna fakty, pojęcia i terminologię historyczną.

1 p.	
------	--

Korzysta z różnorodnych źródeł wiedzy historycznej – wyszukuje i interpretuje informacje zgodnie z warsztatem historycznym.

1 p.	
------	--

II.

Cywilizacje wschodnie

Poziom podstawowy

1. Skojarz podane niżej nazwy z rejonami geograficznymi lub państwami, których dotyczą:

- a) Babilonia
- b) Egipt
- c) Izrael
- d) Sumer

1) Brama Isztar _____ 2) Świątynia Salomona _____ 3) ziggurat _____

2. Zaznacz na mapie:

- a) Egipt w 1. poł. II tysiąclecia p.n.e.
- b) Babilonię w czasach Hammurabiego
- c) Izrael w czasach Salomona

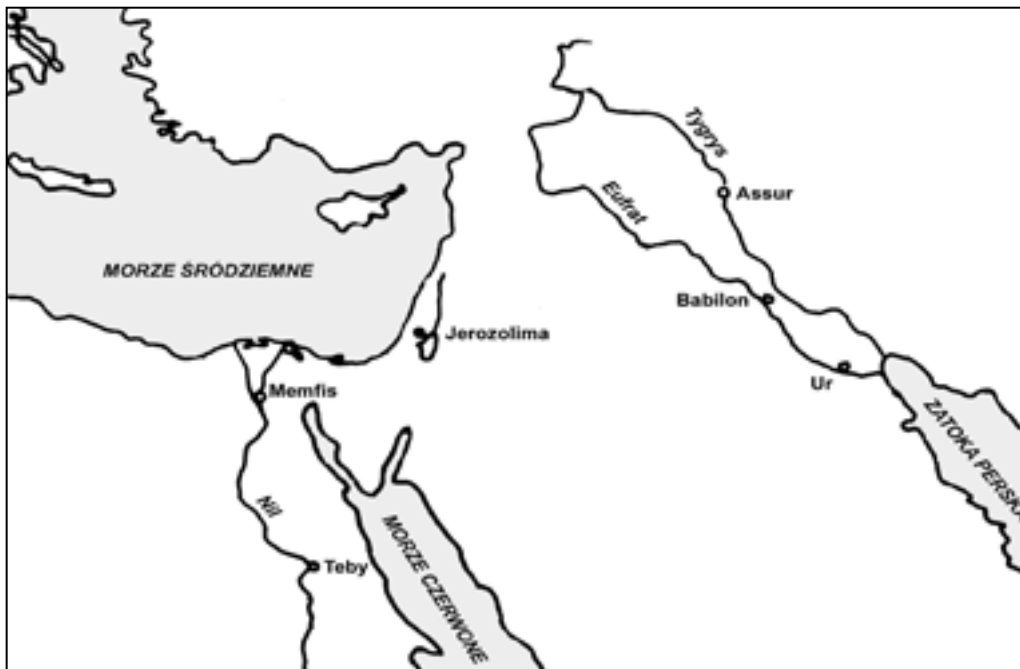
Zna fakty, pojęcia i terminologię historyczną.

1 p.

Umieszcza opisywane wydarzenia w czasie i w przestrzeni.

0-3 p.

Wskazuje przyczyny i skutki wydarzeń.

3. Spośród podanych niżej zjawisk wybierz jedno, najważniejsze, które zadecydowało o narodzinach państw starożytnego Wschodu:

- a) konieczność odpierania najazdów obcych plemion
- b) wspólna organizacja kultu religijnego
- c) budowa systemów nawadniających
- d) chęć podbojów innych ludów

Odpowiedź:

1 p.

*Zna fakty, pojęcia
i terminologię
historyczną.*

1 p.	
------	--

4. „Nieśmiertelni” to formacja występująca w wojskach:

- a) asyryjskich
- b) babilońskich
- c) egipskich
- d) perskich

Odpowiedź:

--

*Umieszcza opisywane
wydarzenia w czasie
i w przestrzeni.*

1 p.	
------	--

5. Mezopotamia to kraina, nad którą w starożytności dominowały politycznie rozmaite ludy. Ułóż je w kolejności chronologicznej od najwcześniejszego do najpóźniejszego:

1. Amoryci   2. Sumerowie   3. Persowie   4. Babilończycy

- a) _____
- b) _____
- c) _____
- d) _____

*Wskazuje cechy
charakterystyczne
poszczególnych epok
i okresów historycznych.*

1 p.	
------	--

6. Spośród podanych imion bogów wybierz tych, którzy należeli do panteonu starożytnych Egipcjan:

1. Ozyrys   3. Amon   5. Asztarte   7. Jowisz
2. Adonis   4. Marduk   6. Hator   8. Tot

Bogowie egipscy: _____

*Zna fakty, pojęcia
i terminologię
historyczną.*

1 p.	
------	--

7. Mazdaizm to religia, którą w starożytności wyznawano w:

- a) Babilonii
- b) Egipcie
- c) Persji
- d) Syrii

Odpowiedź:

--

Cywilizacje wschodnie

Poziom rozszerzony

1. Miasta fenickie odgrywały w starożytności ważną rolę ekonomiczną i polityczną. Podaj w punktach, jakie były przyczyny?

- _____
- _____
- _____
- _____

Wskazuje związki pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego (polityką, gospodarką, kulturą) w przeszłości.

0-4 p.	<input style="width: 40px; height: 20px;" type="text"/>
--------	---

2. „Niewola babilońska” była niezwykle ważnym wydarzeniem w dziejach starożytnych Hebrajczyków. Przedstaw trzy konsekwencje tego wydarzenia dla religii i kultury tej zbiorowości.

- _____
- _____
- _____

Wskazuje związki pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego (polityką, gospodarką, kulturą) w przeszłości.

0-3 p.	<input style="width: 40px; height: 20px;" type="text"/>
--------	---

3. Zamieszczona niżej ilustracja przedstawia jeden z najsłynniejszych obiektów architektonicznych świata starożytnego. Wyjaśnij:

- a) w jakim kraju się on znajduje
- b) jaki był cel jego budowy
- c) kto budował tego rodzaju obiekty

Wskazuje związki pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego (polityką, gospodarką, kulturą) w przeszłości.

0-3 p.	<input style="width: 40px; height: 20px;" type="text"/>
--------	---

- a) _____
- b) _____
- c) _____

Zna fakty, pojęcia i terminologię historyczną.

1 p.	
------	--

Porównuje, czyli wskazuje różnice i podobieństwa między zjawiskami i procesami.

0-3 p.	
--------	--

Korzysta z różnorodnych źródeł wiedzy historycznej – wyszukuje i interpretuje informacje zgodnie z warsztatem historycznym.

0-2 p.	
--------	--

4. Krótko wyjaśnij znaczenie pojęcia: **faraon**.

---

5. Wskaż trzy podobieństwa między systemami sprawowania władzy w starożytnej Babilonii i w Egipcie.

- ---

- ---

- ---

---

6. Poniższy opis sporządzony przez greckiego historyka Herodota omawia przebieg tzw. Drogi Królewskiej, wybudowanej z polecenia króla perskiego Dariusza. Na podstawie tego opisu sformułuj dwa wnioski dotyczące organizacji państwa perskiego.

[...] *Wszędzie są królewskie stacje i najpiękniejsze gospody, cała zaś droga wiedzie przez zamieszkały i bezpieczny kraj. Przez Lidję i Frygię na długość jest dwadzieścia stacji i dziewięćdziesiąt cztery i pół parsanga [miara długości]. Zaraz za Frygią płynie rzeka Halys, przy której znajduje się przełęcz górską: przez nią koniecznie trzeba przejść, aby móc się przeprawić przez rzekę, nad którą jest silna strażnica. [...] W Armenii jest piętnaście stacji wypoczynkowych, pięćdziesiąt sześć i pół parsanga do odbycia oraz strażnica przy każdej stacji. [...] Wszystkich stacji jest razem sto jednaście; a tyleż jest gospód co stacji na drodze z Sardes do Suzy.*

Wniosek 1.

Wniosek 2.

---

7. Na podstawie zamieszonego niżej tekstu źródłowego sformułuj dwie zasady systemu prawnego zawartego w Kodeksie Hammurabiego:

§ 195. *Jeśli syn uderzył swego ojca, utną jego rękę.*

§ 196. *Jeśli pełnoprawny obywatel wybił oko człowiekowi klasy pełnoprawnych obywateli, wydłubią mu oko [...].*

§ 201. *Jeśli wybił ząb poddanego, zapłaci jedną trzecią miny srebra. [...].*

§ 218. *Jeśli lekarz zrobił nożem z brązu ciężką operację i spowoduje, że pełnoprawny obywatel umrze, albo za pomocą noża z brązu otworzy luk brwiowy pełnoprawnego obywatela i zniszczy jego oko, utną mu jego rękę. [...]*

Korzysta z różnorodnych źródeł wiedzy historycznej – wyszukuje i interpretuje informacje zgodnie z warsztatem historycznym.

- _____
 _____
 _____
- _____
 _____
 _____

0-2 p.	
--------	--